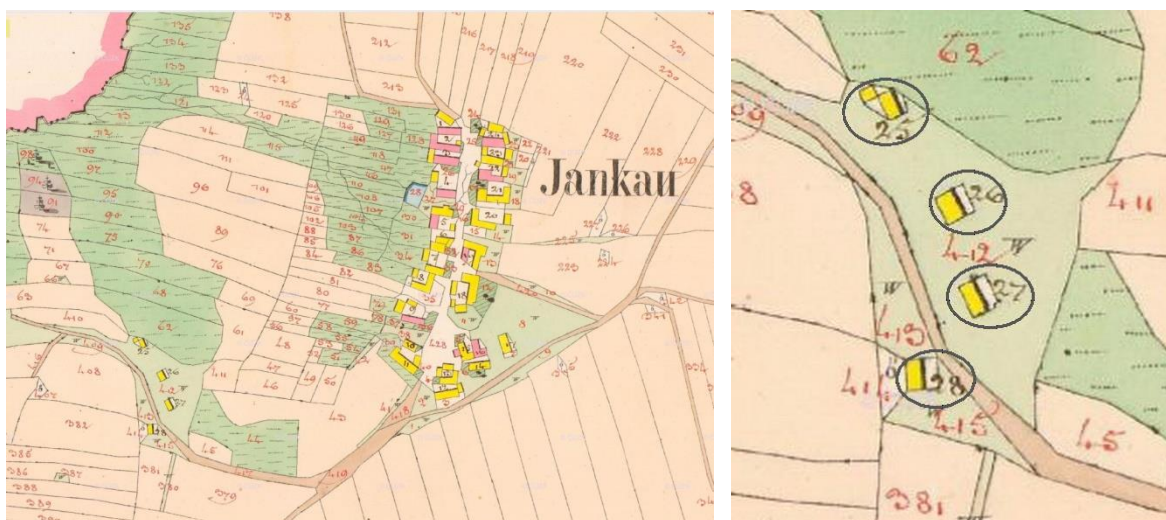

Pazderny v Jankově od založení po zánik

Založení čtyř jankovských pazderen asi 500 m pode vsí spadá do období přelomu 18. a 19. století, nebo na samý začátek 19. století. Tato místní část Jankova pak dostala pojmenování „V Pazdernách“. Při číslování domů v r. 1770 měl Jankov 19 chalup srovnaných po obou stranách cesty vsí. Do konce 18. století bylo postaveno ještě 5 chalup s popisnými čísly 20 – 24 v zadní části vsi při horní straně, takže ves tvořilo 24 chalup.

Když se v r. 1838 zpracovával Stablní katastr, je ve vsi uváděno 24 popisných čísel a u každé chalupy bylo uvedeno nově i číslo stavební parcely (je platné dosud), na níž chalupa stojí, celkem 24 stavebních parcel. Další čtyři stavební parcely č. 25, 26, 27 a 28 byly přiděleny pazdernám pode vsí, nebyla to čísla popisná, i když tak často bývala používána. Tyto čtyři pazderny jsou zakresleny i na mapách indikačních skic z r. 1838 i na císařských otiscích stablního katastru z téže doby. Jsou zakresleny žlutou barvou jako drobné dřevěné stavby.

Ves Jankov na císařských otiscích stablního katastru z r. 1838 a detail 4 pazderen pode vsí

Z písemných pramenů víme, že si tyto pazderny na obecním pozemku postavilo 12 jankovských hospodářů, vždy společně 3 hospodáři vlastnili jednu pazderna. V r. 1838 patřila první pazderna na stavební parcele č. 25 hospodářům z č. 2, 3 a 19, druhá pazderna na parcele č. 26 hospodářům z č. 4, 13, 17, třetí pazderna na parcele č. 27 hospodářům z č. 8, 14, 18 a čtvrtá pazderna na parcele č. 28 hospodářům z č. 1, 6, 12. Časem se vlastnictví měnilo, a také když některé zanikly, hospodáři využívali pazderen sousedů.

Pazderny jsou dokladem hojně rozšířeného pěstování lnu ve zdejší vsi. Jejich pojmenování je odvozeno od pazdeří, odpadávajícího při zpracování lnu. Hlavním vybavením pazderna byla zděná pec, kterou bylo nutno roztopit, aby otepi lnu naskládané kolem peci řádně proschly a len se mohl třit. Proto se pazdernám také říkalo **sušárny** nebo **sušírny**. Protože zde bylo velké riziko požáru, musely se stavět v dostatečné vzdálenosti od vesnických chalup. V pazderně se také len vytíral a pazdeřím se topilo v peci.

Někdy v pazderně bydlel s rodinou i pazderka, který topil v peci, a v době tření se jeho rodina přestěhovala k hospodáři, pro kterého pracoval. V Jankově byl takovým pazderkou „Šimpach“, který v pazderně č. 28 bydlel, v době tření lnu topil v peci a měl i kousek pole.

O pazderně Martina Černého č. 14 se píše v r. 1863 v dokumentech, které si vyměňoval starosta Jankova Martin Nosek s Okresním úřadem v Humpolci. Starosta žádal, aby se nemusela platit daň z pazderny na stavební parcele č. 27, která je zpustlá a patří Martinu Černému č. 14. V dopise uvádí: „Dle nařízení z 28. 8. 1863 čj. 3286 stran pazderny č. 27 v Jankově uctivě podávám zprávu, že pazderna č. 27 náleží Martinovi Černému z č. 14, a r. 1862 zpustla. Poněvadž je shnilá, rozbořená a k žádné potřebě k bydlení ani lnu sušení není, a na tom místě nikdy pazdernu, nýbrž jenom sušárnu nikoliv k bydlení lidí, nýbrž jenom pro len po letech stavět obmyslí. Ovšem že jinou pazdernu nemá, ale jsou tu pazdernity jiné a na požádání v kterékoliv si len vytře.“ Dopis odeslaný 10. září 1863 s razítkem obce Jankov kromě starosty podepsal i radní Josef Borka a členové obecního výboru Vojtěch Sochor a Josef Palas.

Z Okresního úřadu v Humpolci došla 17. 9. 1863 odpověď, že pokud sušárna Martina Černého č. 27 v Jankově naprosto rozbořená a odstraněná nebude, nelze odepsání daně z ní zařídit. Zřejmě už nebyla obnovena, protože č. 27 bylo v r. 1880 přeneseno na nově postavený domek ve vsi (nad č. 13), bydlel v něm krejčí a domkář Josef Zabloudil s rodinou.

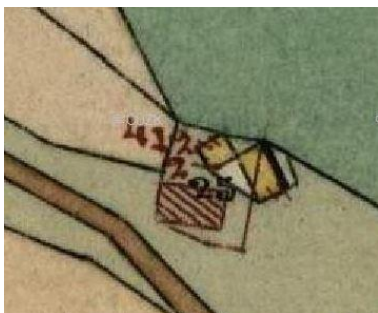

Razítko obce Jankov a podpis starosty a členů obecního výboru na dokumentu z 10. září 1863 týkající se pazderny Martina Černého

V r. 1878 se zakládala nová pozemková kniha obce, a dohledávaly se proto veškerá vlastnická práva majitelů jednotlivých usedlostí ke všem stavebním a pozemkovým parcelám. Vše bylo nejprve zapsáno do listů držebností, které majitelé podepisovali. V těchto Zakládacích spisech k pozemkovým knihám (ZSPK, 1878/1879) jsou také podrobné údaje o dvou pazdernách – na stavebních parcelách č. 25 a č. 28. U dalších dvou stavebních parcel je uvedeno, že na nich stojí hospodářská stavení (sušárny), která jsou ve společném vlastnictví – č. 26 ve vlastnictví hospodářů čp. 4, 13, 17 a č. 27 ve vlastnictví hospodářů čp. 8, 14, 18. V jakém stavu se tyto sušárny nacházely, to už není uvedeno.

K pazderně na parcele č. 25 poskytli vysvětlení oba spolumajitelé, Josef Borka č. 2 a Vojtěch Daněk č. 19: „Tato parcela nemá dosud knihovní vklad. Pazderna byla vystavěná před nepamětnou dobou od vlastníků usedlosti č. 2 a č. 19, zbudovaná byla na obecním pozemku k účelu tření lnu a nalézá se doposud ve faktickém držení držitelů obou uvedených usedlostí.“ Komise připsala pazdernu do spoluvlastnictví usedlostí č. 2 a 19. Původně byli spolumajiteli i hospodáři z č. 3 (Sochorovi), kteří však už dříve část majetku odprodali.

K pazderně na parcele č. 28 podali obdobné vyjádření také držitelé usedlostí č. 1 Marie Palasová, č. 6 Vojtěch Zabloudil a č. 12 Karel Šereda, jimž poté bylo knihovně připsáno spoluvlastnictví, každému jedna třetina pazderny, i když ani oni nemohli prokázat a doložit vlastnické právo. Zápis uvádí: „*Pazderna na této parcele vystavená byla před nepamětnými časy od vlastníků usedlostí č. 1, 6 a 12 na původně obecním gruntě a nalézá se dosud ve faktickém držení držitelů všech tří usedlostí. Listiny, jimiž by se nabytí práva vlastnického prokázalo, se nepřikládají. Považuje se ale spoluvlastnictví do jedné třetiny k této pazderně provždy spojené s vlastnictvím usedlosti č. 1, č. 6 a č. 12.*“

Když se podíváme na originální mapu stabilního katastru, do které byly k r. 1873 zaneseny změny, opravdu tam jsou zachyceny všechny čtyři pazdery, ovšem u dvou krajních parcel č. 25 a č. 28 je zakreslena přestavba. Na parcele č. 25 vyrostlo vedle pazderny zcela nové stavení a k pazderně č. 28 přibylo ze strany také nové menší stavení. Vlastně je tak naznačen vznik dvou nových chalup, kterým později byla přidělena popisná čísla stavebních parcel, tj. čp. 25 (U

Burianů-viz výřez z mapy, nové stavení č. 25 je označeno šrafovaně) a čp. 28 (U Šimpachů).

Podle sčítání lidu v r. **1869/70** vidíme, že obě krajní pazdery (č. 25 a č. 28) byly také obydleny. Na č. 25 je uváděna rodina Martina Vencoura, držel si také 2 kozy. Pocházel z č. 2, jejíž nový vlastník Josef Borka byl jedním ze tří spolumajitelů této pazderny. Na č. 28 žil Jan Neomítka s rodinou, choval 1 krávu. Pazderna byla ve spoluvlastnictví hospodářů č. 1, 6 a 12. O pazdernách č. 26 a 27 nejsou v tomto sčítání žádné údaje.

Při sčítání v r. **1890** je opět uveden jako majitel č. 25 Josef Borka z č. 2, ale dál tam bydlel Martin Vencour, čeledín s rodinou. U č. 28 je uváděn jako majitel Jan Jonák z č. 6 (dříve spolumajitel pazderny č. 28), ale stále tam bydlela rodina Jana Neomítky. Vlastně u obou těchto pazdren už v tu dobu byla postavena nová dřevěná obytná stavení č. 25 a č. 28 a pazdery byly dál v provozu. Ovšem zůstaly jen tyto dvě, protože pazderna č. 27 zanikla už kolem r. 1880 a u stavební parcely č. 26 je uvedeno, že „*stavení na ní je svalené a žádný v něm nepřebývá*“.

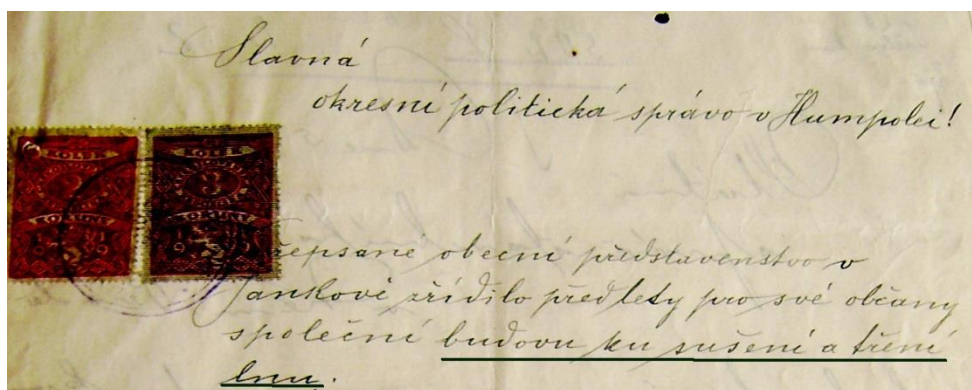

Tento stav zachycuje i nová katastrální mapa obce, která byla zpracována r. **1897**. Bývalé dřevěné pazdery na stavebních parcelách č. 26 a č. 27 zcela zchátraly, zanikly a už vůbec nejsou zakresleny, jejich stavební parcely splynuly s pozemkovou parcelou obce 412/1. Na mapce jsou zachyceny pouze domky s popisnými čísly 25 a 28 (viz výřez z mapy). Zda tyto bývalé pazdery, při nichž vznikly dva nové domky, se v tu dobu ještě ke tření lnu používaly, nevíme.

V obecní kronice je zápis, že r. **1895** byla postavena nová dřevěná „*sušárna na len*“. Jednalo se o obecní sušárnu na nově vytvořené stavební parcele č. 30, která byla vyčleněna z pozemkové parcely obce č. 412/1 přibližně na místě bývalé pazderny č. 27. Tuto sušárnu na mapě z r. 1897 ještě nenajdeme, buď se teprve začínala stavět, nebo podklady pro mapové zpracování se pořizovaly o 1-2 roky dříve. Další zápis v kronice obce uvádí, že v r. **1904** tato nová dřevěná

obecní sušárna lnu vyhořela a že ještě toho roku byla postavena nová sušárna z kamene a o dvou pecích.

Další zprávy o provozu sušárny máme až z r. 1924, kdy představenstvo obce žádalo okresní politickou správu v Humpolci o vyslání komise „k ohledání budovy a po skončeném komisionálním jednání prohlédnuté místnosti uznat za schopné k sušení a tření lnu a předložené dva plány schválit“. V žádosti představenstvo obce uvádělo, že „zřídilo před lety pro své občany společnou budovu k sušení a tření lnu“, že zájem o sušení a tření lnu v této sušárně mají i občané z jiných obcí, ale protože sušárna dosud nebyla politickým orgánem schválena pro všestranné užívání, žádala obec o vyslání komise a povolení provozu. K postavení sušárny obecní zastupitelstvo vyzvalo hospodáře, aby pomohli s potahem nebo ruční prací, za jeden den práce s potahem se budou počítat čtyři dny ruční práce.

Začátek žádosti představenstva obce Jankov z r. 1924 o schválení sušárny

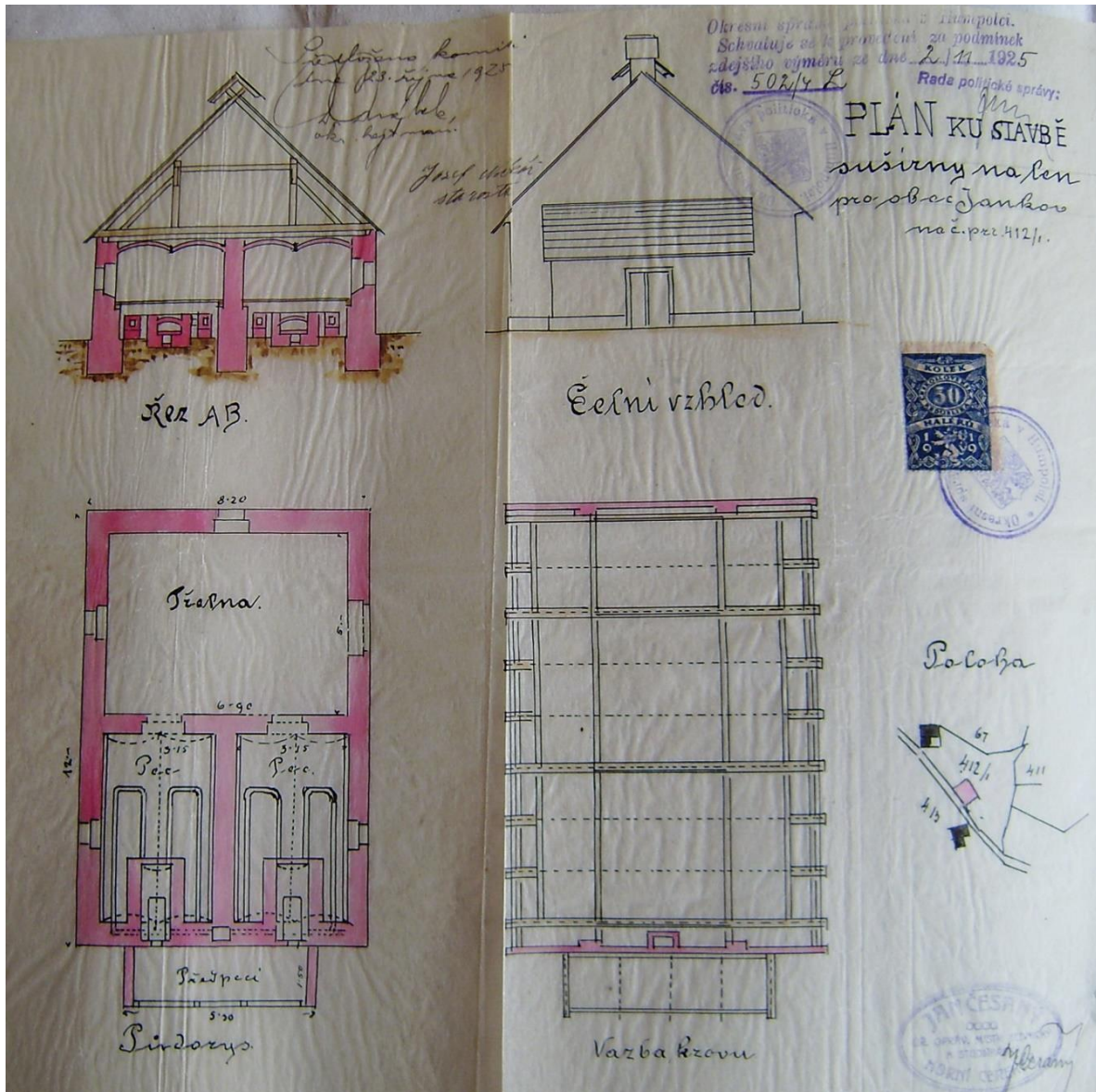
Nová sušárna vznikala na místě staré z r. 1904. Je s podivem, že po 20 letech provozu bylo nutno stavět novou. Mezitím však vypukla první světová válka, muži byli povoláni na frontu, hlavní tíha hospodaření ležela na ženách, sušárna se možná nevyužívala a pustla. Dne 23. října 1925 se uskutečnilo komisionální jednání, kdy komise na místě stavbu zevrubně prohlédla, i stavební plány, které zhotovil Jan Česaný, stavitel z Horní Cerekve. Poté byl sepsán protokol, který z větší části přepisujeme, neboť podrobně zachycuje stav věci.

V protokolu se uvádí: „Třelna, o níž se jedná, patří obci Jankovu a jest to zděná, lepenkou krytá budova, stojící o samotě mezi dvěma malými venkovskými usedlostmi, od nichž od každé jest asi na 20 m vzdálená. Jeden soused, a sice Fr. Neomítka, majitel čp. 28, má své stavení kryté šindelem a usedlost jeho jest od třelny položena směrem na jih, kdežto druhý soused, Marie Bušková v čp. 25 má svoji chalupu severně od třelny. Od vlastní obce jest třelna vzdálena asi 50 m.

Třelna sama pozůstává z místnosti, kde se len tře, dále ze dvou pecí, v nichž se len suší, a z předpecí. Do místnosti, kde se len tře, se vchází zvenku dveřmi dovnitř se otvírajícími o velikosti 1,73 x 1,22 m. Místnost tato jest 6,90 m dlouhá, 5 m široká a osvětlena jest dvěma okny, z nichž každé má velikost 1 m x 0,65 m světlosti. Místnost tato nemajíc stropu pokryta jest střechou opatřenou v nejvyšší části větrákem, jímž se odvádí prach při tření vznikající. Celková výška místnosti od podlahy až po hřeben střechy obnáší 6 m.

Z této místnosti vedou dva vchody do dvou pecí k sušení lnu určených. Vchody tyto opatřeny jsou dveřmi, a sice do každé pece jeden vchod. Dveře jsou řádně oplechovány a zařízeny k otvírání dovnitř pece. Jednotlivé pece jsou od sebe odděleny kamennou zdí. Každá

pec jest 5,20 m dlouhá a 3,10 m široká, srovnaně 2,50 m vysoká a opatřena malým okénkem o velikosti 0,61 x 0,48 m. Do těchto pecí se dovnitř zděnými rourami přivádí horký vzduch a na žebřiny se vkládá len určený k sušení. Obě pece se vytápějí zvláštním svým ohništěm, jež se vytápí zvenku. V třelně nalézá se jediný stroj, ruční mandlovka, mimo to ještě ruční trdlíce. Strojního zařízení jinak třelna nemá a mít nebude. Záchody u třelny scházejí, pitná voda se bere z nedaleké zdravotně nezávadné studny. V třelně se pracuje výhradně při denním světle.“

Plánek sušárny lnu v obci Jankov, předložený ke komisionálnímu jednání 23. 10. 1924

Vzhledem k malému rozsahu této třelny dala komise návrh, aby zřízení třelny bylo povoleno, avšak jen za následujících podmínek (zestručněno):

- Dveře z obou pecí i z místnosti se musí otvírat směrem ven.
- Okna v místnosti, kde se len tře, musí být zvětšena aspoň na 1/10 podlažní plochy.
- Zřídit dva sedadlové záchody oddělené podle pohlaví a pro muže pisoár.
- Obě okna v třelně musí být v horní třetině opatřena vyklápěcím zařízením pro větrání.

Okresní politická správa v Humpolci postoupila tuto zprávu k vyjádření Živnostenskému inspektorátu v Pardubicích, který nakonec zaslal souhlasné stanovisko, ale připojil ještě rozšíření podmínek, na které bylo povolení vázáno:

- V třelně smí být zaměstnáno najednou nejvýše 8 osob.
- Stálá pracovní místa v třelně musí být opatřena dřevěnými podlahkami.
- V třelně musí být po ruce pitná voda a umývací náčiní a vyvěšen zákaz kouření.
- Záběr koleček lamačky musí být zakryt, aby byl vyloučen nebezpečný dotyk, a ve skřínce uloženy prostředky pro první pomoc při úraze.

Trvalo téměř rok, než na 26. 10. 1926 bylo svoláno další komisionální jednání za účelem kolaudace třelny lnu. V závěrečném protokolu je uvedeno, že „*podmínkám povolovacího výměru okresní politické správy v Humpolci č. j. 502/4/L bylo vcelku vyhověno*“. Drobné nedostatky slíbil starosta co nejdříve napravit a připojil vysvětlení, že zdejší lamačka lnu nemá žádná kolečka. Vzhledem k tomu navrhla komise, aby bylo obci vydáno povolení k schválení a používání třelny. Okresní politická správa v Humpolci pak **29. 10. 1926** vydala obci Jankov „*povolení k živnostenskému používání obecní třelny a třelnu tu schvaluje*“.

Len se v sušárně třel až do poloviny 30. let minulého století, ale zájem postupně upadal, protože ve Větrném Jeníkově byla zřízena tírna lnu a hospodáři vozili len k vytření tam. Také už končila doba domácího zpracování vytřené lnu, a to je i konec jankovské sušárny. Asi v polovině 30. let byla část sušárny přestavěna na stodůlku k uložení slámy a obec ji propachtovávala. Svědčí o tom zápisy v účetních uzávěrkách obce z let 1937-1945, kdy se na straně příjmů každoročně objevuje zápis „*za uložení slámy do sušárny*“ - v r. 1937 to bylo 170 Kč, v r. 1945 už jen 42 Kč. V majetku obce byla v tu dobu uváděna sušárna v hodnotě kolem 1000 Kč, i její cena se postupně snižovala. Dnes se z ní nacházejí pouze ruiny.

Pohled na zbytky sušárny, v části byla později zřízena stodůlka na uložení slámy